

1. ΑΠΟ ΤΑ FAKE NEWS ΣΤΑ DEEP FAKES

Μέσο: . . . . . ΤΑ ΝΕΑ_INT

Ημ. Έκδοσης: . . . 01/11/2025 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 15/11/2025

Σελίδα: 10

Από τα fake news στα deep fakes

Από εργαλείο προπαγάνδας σε όπλο υβριδικού πολέμου, η παραπληροφόρηση διαβρώνει τη δημοκρατία, την κοινωνική συνοχή και την ασφάλεια. Οι θεωρίες συνωμοσίας, ο εξτρεμισμός και η τεχνητή νοημοσύνη συνθέτουν ένα νέο, σκοτεινό πεδίο απειλών που υπερβαίνει τα σύνορα και τις κυβερνήσεις

Τα fake news, ως αιχμή της παραπληροφόρησης, άρχισαν να μπαίνουν στη συζήτηση ως ζήτημα ασφάλειας μετά το 2014 και την υβριδική επίθεση της Ρωσίας στην Ουκρανία. Το 2016 ήταν η χρονιά που η παραπληροφόρηση συνδέθηκε στενά με τις απειλές για τη δημοκρατία, καθώς αποτέλεσε μια σημαντική επιλογή για το σπλοτσάσιο της Ρωσίας με την περίφημη «φάρμα των troll» του Πριγκόζιν και την παρέμβαση στις προεδρικές εκλογές των ΗΠΑ και στο δημοψήφισμα για το Brexit. Η Ρωσία έχει την παραπληροφόρηση ως βασικό πυλώνα του υβριδικού δόγματός πολέμου και μπορεί να θεωρηθεί και ως μια υπερδύναμη του πληροφοριακού πολέμου.

Δεν είναι όμως μόνο η Ρωσία και οι υβριδικές απειλές ο τρόπος με τον οποίο η παραπληροφόρηση συνδέεται με ζητήματα ασφάλειας. Τα fake news συνιστούν μια σύνθετη και ευρεία απειλή από την πολιτική και τις εκλογικές διαδικασίες μέχρι την οικονομία και την προσπάθεια χειραγώγησης μιας

εταιρείας, στην καρδιά δηλαδή της επιχειρηματικής και οικονομικής δραστηριότητας.

Μιλάμε λοιπόν για μια απειλή για τη δημοκρατία και τη λειτουργία του πολιτεύματος, τους θεσμούς, την κοινωνική συνοχή, την οικονομία, αλλά και την καθημερινότητα των πολιτών. Η πόλωση, που είναι μια μόνιμη συνθήκη των τελευταίων ετών, ως αποτέλεσμα και της συνθήκης «παρατεταμένης κρίσης» (perma-crisis) που βιώνουμε τα τελευταία χρόνια, είναι σε σημαντικό βαθμό αποτέλεσμα της παραπληροφόρησης και των fake news. Κυβερνήσεις αποσταθεροποιήθηκαν, χώρες οδηγήθηκαν σε εκλογές, πολιτικές επιλογές χειραγωγήθηκαν, επενδύσεις ακυρώθηκαν, λόγω της πολιτικής δυναμικής που σε ορισμένες περιπτώσεις έφτασε στη δημιουργία μιας εσωτερικής κρίσης, ως αποτέλεσμα ενός fake news.

Προφανώς η πόλωση και οι διαιρετικές τομές δεν έχουν επιπτώσεις μόνο στην πολιτική ή στην κυβερνητική σταθερότητα μιας χώρας, αλλά είναι συνδεδεμένες και με ξεσπάσματα βίας. Στην εποχή της ριζοσπαστικοποίησης που οδηγεί στον βίαιο εξτρεϊσμό και στην ισλαμοφοβία που έχει προκύψει ως αποτέλεσμα της απειλής της ισλαμιστικής τρομοκρατίας, τα fake news είναι εργαλεία των εξτρεμιστικών και τρομοκρατικών οργανώσεων, με τις ακροδεξιές να είναι οι πλέον δραστήριες σε αυτόν τον τομέα. Στοιχείο που αναδείχθηκε έντονα κατά τη διάρκεια της κρίσης τη πανδημία, όταν διάφορες εξτρεμιστικές οργανώσεις, κυρίως όμως οι ακροδεξιές, εκμεταλλεύτηκαν την κατάσταση για να ενισχύσουν την προπαγάνδα τους και να στρατολογήσουν νέα μέλη.

Σε αυτό το σημείο υπάρχει μια ακόμη δυναμική που περιπλέκει την κατάσταση και βυθίζει τη δημόσια σφαίρα στην άβυσσο, οι θεωρίες συνωμοσίας. Είτε συνδυαστικά με fake news, είτε και από μόνες τους, εντείνουν την πόλωση και τις κοινωνικές διατρήσεις, ενισχύουν τη ριζοσπαστικοποίηση, κυρίως στον ακροδεξιό χώρο, και μεγιστοποιούν τη βία. Οι θεωρίες συνωμοσίας και η παραπληροφόρηση είναι αυτή τη στιγμή οι κύριες δυναμικές που επηρεάζουν την απειλή από τους λεγόμενους μοναχικούς δρώντες, βίαιους εξτρεμιστές και τρομοκράτες, οι οποίοι μπορεί να μην ανήκουν σε μια τρομοκρατική ομάδα, αλλά διαμόρφωσαν τον βίαιο χαρακτήρα τους μέσα από την περιήγηση στον κυβερνοχώρο των θεωριών συνωμοσίας και της παραπληροφόρησης. Δυστυχώς έχουμε πολλά περιστατικά που ενισχύουν αυτό το επίσημα. Από τον Αντρέι Μπρίβικ μέχρι τον δολοφόνο του Σίνζο Αμπε στην Ιαπωνία, αλλά και την τρομοκρατική επίθεση στη Νέα Ζηλανδία, οι θεωρίες συνωμοσίας αποτέλεσαν καταλύτη της βίας. Αρκεί για παράδειγμα να ανατρέξουμε σε περιστατικά μαζικών δολοφονιών στις ΗΠΑ για να δούμε νέους δράστες που πιστεύουν στην QAnon ή στη θεωρία της Μεγάλης Αντικατάστασης.

Δεν περιορίζεται όμως η απειλή μόνο στον βίαιο ακροδεξιό χώρο. Οι θεωρίες συνωμοσίας, η παραπληροφόρηση, σε συνδυασμό με την τεχνολογική έκρηξη, έχουν δώσει τη

Γράφει ο **Τριαντάφυλλος Καραράντζος**

Δρ **Ευρωπαϊκής Ασφάλειας και Νέων Απειλών, επιστημονικός συνεργάτης στο Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)**

δυνατότητα στις ισλαμιστικές τρομοκρατικές οργανώσεις να ενδυναμώσουν σημαντικά την προπαγάνδα τους και να γίνουν θελκτικότερες για νέους ανθρώπους. Gamification, ταινίες μικρού μήκους με υψηλά 3D γραφικά, οπτικοποιημένα περιοδικά και μηνύματα, είναι η κληρονομιά της ISIS που έβαλε την ισλαμιστική τρομοκρατία στην εποχή της 4ης Βιομηχανικής Επανάστασης.

Η σύνδεση όμως της παραπληροφόρησης και των θεωριών συνωμοσίας με τη βία δεν περιορίζεται μόνο στην απειλή της τρομοκρατίας και του βίου εξτρεϊμομού. Σε αρκετές περιπτώσεις και άλλες μορφές βίας, όπως για παράδειγμα η οπαδική βία ή και μωρφές διαπροσωπικής βίας (ενδοοικογενειακή, βία ανηλικών), έχουν προκληθεί λόγω ενός fake news ή της οικειοποίησης μιας θεωρίας συνωμοσίας. Δεν πρέπει άλλωστε να ξεχνάμε και τις περιπτώσεις μαζικής βίας, που έχει πάρει ακόμη και τα χαρακτηριστικά προγκρόμ, κυρίως εναντίον μεταναστευτικών κοινοτήτων, ως αποτέλεσμα της ευρείας διάδοσης μιας ψεύτικης είδησης.

Μιλάμε λοιπόν για ένα ευρύ πεδίο όπου η παραπληροφόρηση, σε αρκετές περιπτώσεις συνδυαστικά με τις θεωρίες συνωμοσίας, μπορεί να γίνει απειλή για την ασφάλεια. Η συνθήκη γίνεται ακόμη δυσκολότερη όταν προσπαθήσουμε να δούμε τους δρώντες που μπορούν να χρησιμοποιήσουν τέτοια κακόβουλα μέσα και εκεί το φάσμα εκτείνεται από χώρες και υπηρεσίες πληροφοριών, μέχρι πολιτικά κόμματα, τρομοκρατικές και εξτρεμιστικές ομάδες, εγκληματικές οργανώσεις, επιχειρηματίες, αλλά και εταιρείες από τον χώρο της ενημέρωσης. Στην πλέον απειλητική της μορφή η παραπληροφόρηση είναι μέρος μιας υβριδικής επίθεσης, με την Ουκρανία να αποτελεί δυστυχώς το πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα.

Από τη στιγμή που η παραπληροφόρηση και η διάδοση των θεωριών συνωμοσίας γίνεται σχεδόν αποκλειστικά στον κυβερνοχώρο, και κυρίως στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης και στις κρυπτογραφημένες πλατφόρμες επικοινωνίας, είναι αναμενόμενο οι αναδυόμενες τεχνολογίες να επηρεάσουν την κατάσταση. Εδώ η συζήτηση αφορά κυρίως την τεχνητή νοημοσύνη και τον τρόπο που αυτή μπορεί να ενισχύει την

απειλή. Δεν μπορούμε να πούμε ότι αλλάζει ο τρόπος με τον οποίο η παραπληροφόρηση και οι θεωρίες συνωμοσίας επηρεάζουν την ασφάλεια, υπάρχει όμως σημαντική διαφοροποίηση στην ποιοτική διάσταση της απειλής και στην έντασή της. Ισως το πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα για τον τρόπο που η τεχνητή νοημοσύνη επηρεάζει τα fake news να είναι τα λεγόμενα deep fakes. Ένα συνθετικό δηλαδή περιεχόμενο που συνήθως έχει βίντεο, ήχο και εικόνες και με την εκτεταμένη χρήση τεχνητής νοημοσύνης μοιάζει ρεαλιστικό και αληθινό, με αποτέλεσμα να γίνεται εξαιρετικά δύσκολο να μπορεί κάποιος να διακρίνει πως μιλάμε για μια ψεύτικη, χειραγωγούμενη δημιουργία. Ήδη τρομοκρατικές και εγκληματικές οργανώσεις οργανοποιούν τα deep fakes, ενώ είναι προφανές πως σε αρκετές εκλογικές διαδικασίες θα διαπιστώσουμε επίσης εκτεταμένη χρήση τους. Εν τέλει, τα deep fakes συνιστούν απειλή για την κοινωνική συνοχή και τη δημοκρατία μας. Επί της ουσίας αποτελούν ένα υπερπλο στο πλαίσιο υβριδικών επιχειρήσεων, τρομοκρατικής προπαγάνδας, εκστρατειών χειραγώγησης των θεσμών και της κοινής γνώμης.

Και οι δημοκρατίες; Δεν θα αντιδράσουν; Θα μείνουν μοιραίοι παρατηρητές της απειλής της παραπληροφόρησης και της αναβάθμισής της μέσω των δυνατοτήτων της τεχνητής νοημοσύνης;

Πρέπει να ξεκαθαρίσουμε πως δεν βρισκόμαστε στο σημείο μηδέν. Από τη στιγμή που τόσο η ΕΕ, όσο και το ΝΑΤΟ, αναγνώρισαν την παραπληροφόρηση ως απειλή, κυρίως στο πλαίσιο των υβριδικών επιχειρήσεων, έχουν εκπονηθεί διάφορες στρατηγικές και έχουν διαμορφωθεί ποικίλα εργαλεία που μπορούν να αξιοποιηθούν. Ωστόσο, σε αρκετές περιπτώσεις η μάχη μοιάζει άνιση, καθώς το να διαμορφώσεις την κριτική σκέψη και την αποδόμηση των fake news είναι δυσκολότερο και εξαιρετικά χρονοβόρο, συγκριτικά ως πούμε με τη διασπορά μιας αλθηθφανούς θεωρίας συνωμοσίας. Υπάρχουν όμως και επιτυχημένα παραδείγματα, όπως ο τρόπος με τον οποίο η Ουκρανία και ο πρόεδρος Ζελένσκι αντιμετώπισαν με επιτυχία την υπερδύναμη της παραπληροφόρησης, η οποία έχει διαδώσει περισσότερα από 22 ψεύτικα αφηγήματα για να στοχοποιήσει και επικοινωνιακά την Ουκρανία.

Κριτική σκέψη, συνεργασία με τους δημοσιογράφους, στο πλαίσιο της υπεύθυνης ενημέρωσης, αξιοποίηση των οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών, υποστήριξη ανεξάρτητων διαδικασιών και ομάδων fact checking, αξιοποίηση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και των πλατφορμών επικοινωνίας, άμεση αποδόμηση με τεκμηριωμένα επιχειρήματα της προπαγάνδας και των θεωριών συνωμοσίας, ενημέρωση των πολιτών με χρήση εμπειρικών δεδομένων, αλλά και αξιοποίηση των δυνατοτήτων της τεχνολογίας και κυρίως της τεχνητής νοημοσύνης, ώστε τα κράτη και οι θεσμοί να μπορούν να διαμορφώσουν σύγχρονα αφηγήματα υποστήριξης της δημοκρατίας. Αυτό είναι το πλαίσιο μιας ολιστικής απάντησης. ●

Μιλάμε λοιπόν για μια απειλή για τη δημοκρατία και τη λειτουργία του πολιτεύματος, τους θεσμούς, την κοινωνική συνοχή, την οικονομία, αλλά και την καθημερινότητα των πολιτών. Η πόλωση, που είναι μια μόνιμη συνθήκη των τελευταίων ετών, είναι σε σημαντικό βαθμό αποτέλεσμα της παραπληροφόρησης και των fake news